

Scientific Quarterly

Jostarnameh Comparative Literature

P-ISSN:2645-4882

E-ISSN:2645-4874

**Jostarnameh Comparative Literature
Year 9. No 33 / autumn 2025**

**A Sociological Study and Analysis of Prominent Persian
Novels of the 90s With an Approach to the Generation Gap
Component**

<https://doi.org/10.71497/jostarnameh.2025.1197709>

Khadijeh Honarmand¹, Hesam Ziayi², Hosein Parsayi³

Date received: 26/1/ 2025 Date Accepted: 18/5/ 2025

pp:(60- 86)

Abstract

One of the basic and frequently repeated sociological concepts in the scope of contemporary Iranian fiction is the generation gap between characters. Many Persian literary writers have used this issue in their works to depict the conflicts and differences of individuals in society and have mentioned its reasons and consequences. In the present study, the aim is to examine three fictional works of the 90s (Mona Lisa's sorrow, Samar, and Qeidar) based on the category of generation gap and distinction by Anthony Gidnes, and to answer the question: How and in what form is the generation gap reflected in the aforementioned stories? The results of the research show that these stories are written with the aim of showing the differences and conflicts between family members and society, as a conflict resulting from generational conflicts and sometimes generational disconnection. Also, the generational gap in these works is reflected in the form of concepts such as: "family differences",

1. PhD student in Persian Language and Literature, Ghaemshahr Branch, Islamic Azad University, Mazandaran, Iran. honarmand.kha1387@gmail.com

2. Assistant Professor, Department of Persian Language and Literature, Ghaemshahr Branch, Islamic Azad University, Mazandaran, Iran. ziaee.hesam@gmail.com (Responsible author)

3. Associate Professor, Department of Persian Language and Literature, Ghaemshahr Branch, Islamic Azad University, Mazandaran, Iran. hosseinparsaei46@gmail.com

"conflicts leading to generational disconnection between family members in two adult and young generations" and "conflict in the values and norms of people of two generations in society". In addition, the presence of women in the course of these social changes is important, as they have played a role in the form of believers in tradition and modernity.

Keywords: Persian novel, 90s, generational gap, Qeidar, Mona Lisa's sorrow, Samar

1. Introduction

One of the repetitive concepts in the field of literary sociology is the generation gap between characters that many Persian literature writers have used in their works to show conflicts and differences between society members. the aim of this research is review of three stories from the 1990s - "Mona Lisa's anguish, Samar, and Qeidar" - based on Anthony Giddens' theory about generational gap. The main question is: how did writers use the issue of the generational gap in their works (based on Anthony Giddens' theory about generational gap)? The results for the research show that the issue of the generational gap in these works is reflected in these concepts: "family differences", "conflicts leading to generational disconnection between family members in the two generations : adult and young " and "contradictions in the values and norms of individuals of the two generations in society." the importance and necessity of this research is that examining the generation gap in the characters in Persian stories of the 1990s can take root the problems and challenges of the Iranian family. in addition, in this works, by explaining the topic of the generation gap in the characters, one can achieved the intellectual foundations of the writers of this decade in relation to reflecting the problems of Iranian families. Seeking expanding to commitment to the problems of people in society by the authors of literary works, many fictional works are a platform for showing family problems and differences and generational differences and conflicts. Therefore, we are dealing with novels and stories that part of its content reflects the issue of family differences (father, mother and children) or it reveals the a person's conflict with the other people in society. In these works, older people, as heads of the family (such as father, mother, aunt, uncle, grandfather, grandmother, etc.), find out the differences and generational gap between themselves and the younger family members, or the younger family members are travelling from the differences in values and norms between themselves and the adults in the family as the older generation, and for this reason, they often tend to rebellious toward them or separation from them.

One of the theorists about generational gap is Anthony Giddens. He believes that generational differences are tied to the time frame in modern society, that lead to differences and gaps between generations. Such as the

distinctions between the pre-modern (traditional) generation and the generation of modern society. He believes that, in every generation, three basic component should be considered: 1- Attention to the element of time; 2- Emphasis on dynamic and modern method to escape old traditions; 3- attention to the dynamic component in society that causes society to forget past traditions. The component of generational differentiation in Giddens theory are:

2. Discussion and Review

2-1. Family disputes

In the story "Mona Lisa's anguish", the fictional character that his name is Mozaffar, realizes conflict between his thoughts and his family's thoughts. By tending to a Western and modern lifestyle, he separates his own scope from his life his own traditional family scope. Bahram, who has different criteria from for his family members in the previous generation, always tries to accept the gap between the younger generation in its time period and the old generation so that the generational gap does not turn into Family disputes or conflicts. Therefore, his life can indicate the psychological confusions for the young and intellectual generation that has moved its lifestyle in the space between tradition and modernity and does not seek to change the previous methods and traditions, but always accepts the existing conditions. In the novel "Samar", Shaida's mother is a traditional woman who is always in conflict with Shaida and with. In addition, the generational conflict can be shown in the two male characters in the story (the narrator's father and husband). The father represents the older generation, and in contrast, the husband has provided a modern lifestyle at home.

2-2. Conflicts leading to generational disconnection between family members:

In the story "Mona Lisa's anguish", Atiyeh, represents a generation that tries to rebel against previous generation and she is trying to change their methods, as a result, her life leads to divorce. In the novel "Samar", Shayda represents a generation that, due to the modern lifestyle with her husband, moves away from the constraints of her previous traditions in her family and she tends to the modernity lifestyle. so, after separating from her husband, she does not accept the being with her family.

2-3. Conflict in the values of two generations in society:

In Qeidar, Amirkhani, by showing the manners of a character named Qeidar, tries to revive the beliefs that have been forgotten in the present generation. In this novel, the author tries to show the generational difference

in the form of a confrontation between the values of society during two generations. the main results of the study show that in these novels, the authors always link parts of the emotional suffering for younger generation with the adherence of the previous generation to old values and traditions. In fact, the characters of the new generation in these novels, such as Shayda in "Samar" and Bahram, Atiyeh, and Mozaffar in "Mona Lisa's anguish", had expected from their family, that were intertwined with the modern lifestyle and did not match the mental values of the previous generation in the family.

3. Conclusion

As a result, a generational gap in the family is emerging. Of course, in the novel "Qeidar", the author's discussion about the values of the two generations has been extended to members of society. According to Giddens' theory, the most important factor in the gap and distinction between the two generations is the time, because the time is an effective factor in creating distinction between values, and tendencies of each generation. According to Giddens' approach, the young generation in these novels, in order to get rid of the traditions of the previous generation, sometimes engages in a generational gap and creates a distance between their generation and the adult generation in order to build the foundations of their modern lifestyle.

References

Books

1. Ahmadi, Babak, (1993), *Modernity and Critical Thought*. Tehran: Markaz.
2. Ahmadi, Elham and Nodehi, Kobra and Mirani, Arastoo, (2013), "Understanding the Concept of Hidden Violence Against Women in the Novel Homa Based on Two Macro-Theoretical and Non-Theoretical Indicators", *Journal of Comparative Literature Research*, Year 7, Issue 23, pp. 147-114.
3. Azadarmaki, Taghi, (2009), *Sociology of Iran; Generational Relations*, Tehran: Elm.
4. Amirkhani, Reza, (2012), *Qeidar*, Tehran: Ofogh.
5. Castells, Manuel, (2000), *The Age of Information, Economy, Society and Culture*, Vol. 2, translated by Mohsen Chavoshian and others, Tehran: Tarhe No.
6. Dan, Robert J., (2005), *Social Criticism of Postmodernity: Identity Crises*, translated by Saleh Najafi, Tehran: Pardis Danesh.
7. Esmaeeli, Maryam and Parhizkari, Maryam and Ardalani, Shams Alhajieh, (2024), "Sociological Review and Criticism of Mohammad Bahmanbeigi's Works Based on Anthony Giddens' Perspective", *Journal of Comparative Literature*, Volume 8, Issue 28, pp. 62-96.
8. Falaah, Elham, (2014), *Samar*, Tehran: Qognoos.
9. Gibbins, John and Rimer, Bo, (2005), *The Politics of Postmodernity; An*

Introduction to Contemporary Culture and Politics, translated by Mansoor Ansari. Second edition, Tehran: Game No.

10. Giddens, Anthony, (1999), *The Third Way and the Reconstruction of Social Democracy*, translated by Manouchehr Saburi Kashani, Tehran: Tirajeh.

11. _____, (1994), *Living in a Post-traditional Society*, in Beck, Giddens and Lash, *Reflexive Modernization: Politics, Tradition and Aesthetics in the Modern Social*, Cambridge, England: Polity.

12. _____, (2006), *Modernity and Identity*, translated by Naser Moaffaqian, Tehran: Ney Publishing.

13. Giva, Shahrokh, (2013), *The Sorrow of Mona Lisa*, Tehran: Cheshmeh.

14. Khani Somar, Ehsan and Parnian, Musa and Beygzadeh, Khalil, (2022), "Analysis of the Components of Centering in the Novel *Qeidar*", *Journal of Persian Language and Literature*, Issue 245, pp. 240-219.

15. Rostami, Parvin and Savaqeb, Jahanbakhsh and Bahrami, Ruhollah, (2018), "Critical Discourse and Reflection of the Generation Gap in Realistic Novels of the Second Pahlavi Era (Case Study: *Halfway to Heaven*, *Raw Wine*, *Dog and Long Winter*)", *Journal of Social History Research*, Year 8, Issue 1, pp. 19-47.

16. Sadeghi, MohammadReza, (2012), "Novel; In Search of a Little Knowledge! About the Novel *Qeidar*/Author Reza Amirkhani", *Journal of Soureh Andisheh*, Issues 61 and 60, pp. 31-29.

17. Sarukhani, Baqer and Sedaghatifard, Mojtaba, (2009), "Generation Gap in the Iranian Family; Views and Insights", *Journal of Social Sciences Research*, Year 3, Issue 4, pp. 31-7.

18. Sepanloo, MohammadAli, (1961), *Leading Writers of Iran*, Tehran: Kitab Zaman.

19. Seyyedi, Frank and Beyraghi, MohammadRahim, (2012), "A Comparative Study of Social Relations between Religious Lifestyle and Modern Lifestyle with Emphasis on Iranian Society", *Journal of Religious Research*, Issue 25, pp. 35-64.

20. Shalchi, Vahid, (2013), "Semiotic Suppression of Traditional Family in Iranian Cinema; 1380-1385", *Journal of Gender and Family*, Volume 1, Issue 1, pp. 116-94.

21. Tabesh, Reza and Ghasemi-Siani, AliAsghar, (2011), "A Meta-Analytical Approach to Studying the Impact of University on Generational Relations in Iran", *Journal of Cultural and Communication Studies*, Volume 12, Issue 45, pp. 63-99.

22. Yousefi Moghaddam, Shaghayegh and Zokayi, MohammadSaeed, (2017), "Representation of Generational Relations from the Perspective of Fiction Literature Before and After the Islamic Revolution", *Journal of Iranian Cultural Research*, Volume 10, Issue 39, pp. 78-51.

شاپای الکترونیکی: 2645-4874

شاپای چاپی: 2645-4882

فصل نامه علمی جستارنامه ادبیات تطبیقی

دوره نهم، شماره سی و سوم، پاییز ۱۴۰۴

تحلیل و بررسی جامعه‌شناسانهٔ رمان‌های فارسی برجسته

دههٔ نود خورشیدی با رویکرد به مؤلفهٔ شکاف نسلی

<https://doi.org/10.71497/jostarnameh.2025.1197709>

خدیجه هنرمند^۱، حسام ضیایی^۲، حسین پارسایی^۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۱/۷ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۲/۲۸

(صص: ۶۰-۸۶)

چکیده

یکی از مفاهیم اساسی و پرتکرار جامعه‌شناسانه در گستره ادبیات داستانی معاصر ایران، شکاف نسلی میان شخصیت‌هاست. بسیاری از نویسندگان ادبیات فارسی در آثار خود، با بهره‌گیری از این موضوع، شیوهٔ تعارض‌ها و تفاوت‌های افراد را در جامعه به تصویر کشیده‌اند و به ذکر دلایل و پیامدهای آن پرداخته‌اند. در پژوهش حاضر، هدف آن است تا با استناد به منابع کتابخانه‌ای و روش توصیفی-تحلیلی و رویکرد تطبیقی، سه اثر داستانی دههٔ نود خورشیدی (اندوه مونا لیزا، سامار و قیدار) برپایهٔ مقولهٔ شکاف و تمایز نسلی از

۱. دانشجوی دکتری زبان و ادبیات فارسی، واحد قائمشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، مازندران، ایران.

ایمیل: honarmand.kha1387@gmail.com

۲. استادیار گروه زبان و ادبیات فارسی، واحد قائمشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، مازندران، ایران. (نویسندهٔ مسئول) ایمیل:

ایمیل: ziaee.hesam@gmail.com

۳. دانشیار گروه زبان و ادبیات فارسی، واحد قائمشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، مازندران، ایران.

ایمیل: hosseinparsaei46@gmail.com

آنتونی گیدنز بررسی و به این پرسش پاسخ داده شود که: شکاف نسلی در داستان‌های مذکور، چگونه و در قالب چه مفاهیمی منعکس شده است؟ نتایج تحقیق نشان می‌دهد که این داستان‌ها با هدف نشان دادن اختلافات و تعارضات میان افراد خانواده و جامعه، به‌عنوان کشمکش ناشی از تعارضات نسلی و گاهی انقطاع نسلی نوشته شده است. همچنین، شکاف نسلی در این آثار، در قالب مفاهیمی چون: «اختلافات خانوادگی»، «کشمکش‌های منجر به انقطاع نسلی میان افراد خانواده در دو نسل بالغ و جوان» و «تضاد در ارزش‌ها و هنجارهای افراد دو نسل در اجتماع» منعکس شده است. افزون بر این، حضور زنان در جریان این تغییرات اجتماعی حائز اهمیت است که در قالب باورمندان به سنت و مدرنیته نقش‌آفرینی کرده‌اند.

کلیدواژه‌ها: رمان فارسی، دهه نود خورشیدی، شکاف نسلی، قیدار، اندوه مونا لیزا، سامار.

۱- مقدمه

هر جامعه‌ای در مسیر مدرنیته شدن و یا نوسازی و تحول‌گرایی، خواه ناخواه با مسئله تفاوت نسلی و در شکل برجسته‌تر آن، شکاف و تعارضات نسلی مواجه می‌شود که در تفاوت در هنجارها، ارزش‌ها، باورها و نگرش‌های میان نسل‌های گوناگون، ریشه دارد. در واقع، هر نسلی با توجه به تجربه زیستی خود در محیط اجتماعی، سیاسی، فرهنگی، تاریخی و ... به مجموعه‌ای از نگرش‌ها، باورها و ارزش‌هایی می‌رسد که در راستای پایبندی به آن‌ها با گروهی موافق می‌شود و با گروهی به مخالفت می‌پردازد.

به این اعتبار که ادبیات بخشی از سیمای جامعه را به تصویر می‌کشد، پرداختن به تقابل‌های نسلی در آثار داستانی انعکاس پیدا کرده است. نویسندگان سعی کرده‌اند با خلق شخصیت‌های گوناگون و بازنمایی دغدغه‌های هر طیف، تعارضات منافع هر نسل را بیان کنند. در دهه‌های معاصر، در پی رواج جامعه‌گرایی و التزام به مسائل و مشکلات جامعه و تبیین صریح آن از سوی نویسندگان و صاحبان آثار ادبی، بسیاری از آثار داستانی بستری برای نشان دادن معضلات و اختلافات خانوادگی و تمایزات و تعارضات نسلی هستند.

اینک پس از گذشت حدود صد سال از پیدایش رمان فارسی، می‌توان به داستان‌ها از منظر جامعه‌شناسی نظر کرد. با گرایش ادبیات داستانی معاصر به مسائل اجتماع، امروزه با رمان‌ها و داستان‌هایی سروکار داریم که بخشی از محتوای آن با مسئله اختلافات خانوادگی (پدر و مادر و فرزندان) و یا اختلاف فرد با هنجارهای سایر افراد جامعه ارتباط

دارد. در این آثار، غالباً در خلال داستان، افرادی با سنین بالاتر، در قالب سرپرست یا اولیای خانواده (نظیر: پدر، مادر، خاله، عمو، پدربزرگ، مادربزرگ و ...) متوجه اختلافات و شکاف نسلی میان خوشان با افراد خانواده در سنین پایین‌تر می‌شوند و یا خود فرزندان از تمایزات شدید ارزش‌ها و هنجارها میان خودشان با افراد بالغ خانواده به‌عنوان نسل بالاتر، در رنج و عذاب هستند و به همین دلیل، در اغلب موارد، به عصیان و یا جدایی از آن‌ها روی می‌آورند. در این داستان‌ها اغلب، مسائل عاطفی با مسائل اجتماعی ترکیب می‌شوند و این امر، همان مفهوم پررنگ بازتاب جامعه‌شناسی ادبیات را در رمان‌های معاصر فارسی نشان می‌دهد.

۱-۱- بیان مسئله

شکاف نسلی پدیده‌ای جهانی است که هم‌سو با تحولات و نوسازی در جامعه به حرکت خود ادامه می‌دهد و جامعه و افراد آن را به‌سوی دگرگونی و تحول می‌برد. در واقع، شکاف نسلی در پی تقابل مجموعه‌ای از ارزش‌ها، هنجارها، نمادها در دسته‌ای از افراد به‌عنوان کنشگران و تعامل کنندگان شکل می‌گیرد. با بررسی برخی آثار داستانی یک دهه از جمله «اندوه مونالیزا، سامار و قیدار» درمی‌یابیم که عناصری چون: اختلافات خانوادگی، تضاد در باورها و ارزش‌ها در خانواده و اجتماع از عناصر پرسامد و مهم در بازتاب تعارض و تمایز نسلی در داستان‌هایشان به شمار می‌رود. در پژوهش حاضر، هدف نویسندگان بازنمایی مسئلهٔ شکاف نسلی در داستان‌های مذکور است، لذا سؤال اصلی این پژوهش عبارت است از: با توجه به رویکرد تمایز نسلی آنتونی گیدنز، نویسندگان در آثار داستانی نامبرده از چه دریچه‌هایی به مسئلهٔ شکاف نسلی اشاره کرده‌اند؟

امیرخانی در رمان «قیدار»، به باورها، رفتارها و آیین‌هایی در جامعه توجه نشان می‌دهد که در عصر حاضر برای نسل جوان و نواندیش کاملاً بیگانه است و نویسنده این باورها و هنجارها را در شخصیت یک مصلح اجتماعی جوان و پهلوان‌منشی به نام قیدار نشان می‌دهد. قیدار با پهلوان تختی هم‌نشین بوده و به حلال و حرام و اهل بیت اعتقادی راسخ دارد که با سبک زندگی اسلامی و سنتی او تطابق دارد و با اعتقادات جوانان در دورهٔ غرب‌زدگی و رو به مدرنیتهٔ طاغوت کاملاً در تضاد است.

فلاح در رمان «سامار» با برجسته‌نمایی دو شخصیت زن در دو نسل متفاوت، سعی می‌کند تقابل ارزش‌های موجود در جامعه را از نگاه این دو زن که سرنوشت تقریباً مشابهی

دارند (نقص در باروری) به نمایش بگذارد.

شاهرخ گیوا در «اندوه مونالیزا»، خانواده را به عنوان یک جامعه کوچک در یک خانه بزرگ و قدیمی به تصویر می کشد که اعضای آن دارای باورها و ارزش های متضاد و ناسازگاری هستند که ناشی از اختلاف نسلی میان افراد بالغ و مسن تر با افراد جوان تر در نسل جدید است.

در تبیین اهمیت و ضرورت پژوهش حاضر باید به این موضوع اشاره کرد که بررسی شکاف نسلی در شخصیت های موجود در داستان های فارسی دهه نود می تواند به ریشه یابی مشکلات و چالش های خانواده ایرانی بپردازد. بررسی ریشه ها و دلایل وقوع این چالش ها در جامعه شناسی ادبیات، از اهمیت والایی برخوردار است. ضرورت بررسی این پژوهش نیز از آن جهت است که در آثار داستانی یک دهه (۱۴۰۰-۱۳۹۰) با بررسی مسئله شکاف نسلی در شخصیت ها و رهیافت های جامعه شناسانه می توان به مبانی فکری نویسندگان این دهه در ارتباط با بازتاب معضلات جامعه ایران و خانواده های ایرانی دست یافت.

۲-۱- روش تحقیق

پژوهش حاضر با استفاده از روش تطبیقی و با استناد به منابع کتابخانه ای و روش توصیفی- تحلیلی به بررسی داستان های «قیدار»، «سامار» و «اندوه مونالیزا» می پردازد. بدین منظور از مقوله جامعه شناسانه شکاف نسلی استفاده شده است. ابتدا توضیحاتی درباره این مفهوم ارائه می شود و در ادامه شواهد مثالی ذیل عناوین مختلف که با شکاف نسلی مرتبط هستند، قرار داده شده و در نهایت، تحلیل ها به آن افزوده می شود.

۳-۱- پیشینه تحقیق

بررسی ها نشان می دهد که تاکنون در هیچ تحقیقی، با محوریت شکاف نسلی به آثار داستانی «قیدار»، «سامار» و «اندوه مونالیزا» اشاره نشده است. بنابراین، در مقاله حاضر برای نخستین بار به این خلأ پژوهشی پرداخته می شود. با این حال، شماری از مهم ترین پژوهش های صورت گرفته که به نحوی با موضوع تحقیق حاضر مرتبط هستند، در ادامه به اختصار بررسی خواهد شد: محمدرضا صادقی (۱۳۹۱)، در تحقیقی با عنوان «رمان به دنبال یک جو معرفت: درباره رمان قیدار» نشان می دهد که امیرخانی درد مردم جامعه را در عصر حاضر درک کرده و در رمان مذکور به خوبی آن را انعکاس داده است؛ زیرا این رمان در میان مردم و

از دل مردم، به صفاتی چون مردانگی، ایثار و فتوت می‌پردازد و نشان می‌دهد در عصر حاضر، هرگز رسیدن به رستگاری ممکن نیست.

شقایق یوسفی‌مقدم و محمدسعید ذکایی (۱۳۹۶)، در مقاله‌ای با عنوان «بازنمایی مناسبات نسلی از منظر ادبیات داستانی پیش و پس از انقلاب اسلامی» به این نتایج رسیده‌اند که با بررسی مناسبات نسلی در روایت‌های پیش از انقلاب، الگویی به دست آمده که مهم‌ترین ویژگی آن، شکاف مذهبی و ایده‌آل‌گرایی شخصیت‌های داستانی است. این‌گونه شکاف‌ها و تقابل‌های سنتی مدرن در روایات پس از انقلاب کمتر دیده می‌شود. پروین رستمی، جهانبخش ثواقب و روح‌الله بهرامی (۱۳۹۷)، در مقاله‌ای با عنوان «گفتمان انتقاد و بازتاب شکاف نسلی در رمان‌های واقع‌گرای عصر پهلوی دوم»، به شرح انتقادهایی پرداخته‌اند که نویسندگان رمان‌ها از وضعیت سیاسی، اجتماعی و اداری جامعه مطرح کرده‌اند که نشانگر شکاف میان نسل‌های جامعه و حکومت است.

احسان خانی سومار، موسی پرریان و خلیل بیگزاده (۱۴۰۱)، در مقاله‌ای با عنوان «تحلیل مؤلفه‌های کانون‌سازی در رمان قیدار» نشان داده‌اند که امیرخانی در رمان مذکور، به دنبال نشان دادن شخصیت‌های آرمانی در جامعهٔ ایران است و روایت آن را به واقعیت‌های اجتماعی نزدیک کرده است تا به میزان باورپذیری آن نزد مخاطب بیفزاید.

سمیه علی‌اکبرزاده، ماندانا علیمی و علی فلاح (۱۴۰۳)، در مقاله‌ای با عنوان «دیالکتیک سنت و مدرنیته در ادبیات سیاسی ایران: بررسی تطبیقی دو داستان فارسی شکر است و رجل سیاسی»، نشان می‌دهند که در دوران مشروطه، تغییرات سیاسی، اجتماعی و فرهنگی چگونه منجر به بازتاب مضمون مدرنیته و سنت در داستان‌های نویسندگانی چون جمالزاده شده است.

مریم اسمعیلی، مریم پرهیزکاری و شمس‌الحاجیه اردلانی (۱۴۰۳)، در مقاله‌ای با عنوان «بررسی و نقد جامعه‌شناختی آثار محمد بهمن‌بیگی بر اساس دیدگاه اتونی‌گیدنز»، اندیشه‌های گیدنز را مبنی بر تقابل سنت و مدرنیته در آثار بهمنی منعکس کرده‌اند تا نشان دهند که سنت در نسل‌های پیشین به‌عنوان بخشی از هویت و حیثیت مطرح می‌شد و امروزه همچنان به حضور خود در جامعهٔ بختیاری ادامه می‌دهد. نویسندگان در آثار خود نشان می‌دهد که در جامعهٔ حاضر، سنت‌ها به کلی از بین نرفته‌اند، بلکه در نسل امروزی کمرنگ شده‌اند.

۴-۱- چارچوب نظری

شکاف نسلی: یکی از شخصیت‌هایی که در ارتباط با مقوله شکاف نسلی اظهار نظر کرده، آنتونی گیدنز، جامعه‌شناس مطرح معاصر است. او باور دارد که «نسل در واقع مجموعه‌ای از هم‌دوره‌ای‌های اجتماعی هستند که در یک طول زمان [مشخص] تصوّر می‌شوند» (آزاد ارمکی، ۱۳۸۹: ۳۰)؛ بنابراین، تفاوت نسلی را می‌توان تمایزات آرمان‌ها، ارزش‌ها و گرایش‌های یک نسل در یک زمان یا زمان دیگر دانست. در واقع، گیدنز، اختلاف نسلی را در گرو بازه زمانی در جامعه مدرن می‌خواند که تفاوت و شکاف را میان نسل‌ها به وجود می‌آورد. مانند تمایزات نسل پیش از مدرن (سنتی) با نسل جامعه مدرن. «به اعتقاد او در جوامع سنتی، هر نسلی به میزان قابل توجهی، راه و رسوم گذشتگان خود را احیا و به شکل دلخواه خود، آن را تحریف و نوسازی می‌کند تا بتواند همگام با ارزش‌ها و هنجارهای خود، آن را در دستور کار قرار دهد» (گیدنز، ۱۳۷۸: ۲۷).

طبق اعتقاد گیدنز، «در هر نسلی، سه عنصر اساسی باید مطرح شود: ۱- توجه به عنصر زمان؛ ۲- تأکید بر راه‌های فعالانه و مدرن برای خلاصی از سنت‌های گذشته؛ ۳- تأکید و توجه بر مؤلفه پویایی در جامعه که موجب می‌شود جامعه سنت‌های گذشته را سریع‌تر فراموش کند». (آزاد ارمکی، ۱۳۸۹: ۳۲) گیدنز بر این امر تأکید دارد که جوانان در هر دوره‌ای حق دارند که شیوه‌ای از زندگی را با ارزش‌های جدید برگزینند و آن را به نسبت و گذشته ربط ندهند» (گیدنز، ۱۳۷۸: ۴۳).

این رویکرد، تعارض میان نسل‌ها را رقم می‌زند. زمانی که فرد در محیطی زندگی می‌کند، بسیاری از سنت‌ها را مطابق میل خود نمی‌بیند. در نتیجه، به مخالفت با آن می‌پردازد. در برابر، گروهی از اعضای جامعه ترجیح می‌دهند به همان سنت‌ها پایبند باشند. بدیهی است که این دو دیدگاه باعث بروز تقابل می‌شود. از آنجا که «افراد با محیط اطرافشان در تعامل هستند، هرگونه عاملی را که نشانی از نقص هنجارها و ارزش‌ها را به همراه داشته باشند، موجب گمراهی و مانعی بر سر راه خود می‌بینند. در نتیجه منجر به فاصله و شکاف بین دو گروه (دو نسل) می‌شود» (گیبینز و ریمر، ۱۳۸۴: ۱۱۸-۱۱۷) و آن‌ها را در دو جبهه متفاوت فکری قرار می‌دهد.

۲- بحث

۲-۱- شرح و خلاصه‌ای از داستان‌ها

قیدار، اثر رضا امیرخانی، روایت مردی لوطی و جوانمرد در تهران قدیم به نام قیدار است. این اثر مشتمل بر نه فصل است که در هر فصل، یک داستان از قیدار روایت می‌شود. قیدار گاراژدار ثروتمندی است که در دههٔ پنجاه شمسی زندگی می‌کند و در میان اطرافیان خود به انسانیت و جوانمردی معروف است. اختلاف ارزش‌ها میان او و اطرافیانش به قدری بود که نتوانست مسلک‌هایی را که به فراموشی سپرده‌اند، زنده نگه دارد و در نهایت، معروفیت قیدار به گمنامی تبدیل می‌شود.

اندوه مونا لیزا نوشتهٔ شاهرخ گیوا، روایت یک خانواده در دوران پهلوی است که اغلب اعضای آن در نمایش روحی مشغول به کار هستند و به مرور دچار اختلاف می‌شوند و در نهایت، از هم می‌پاشند. داستان از زبان بهرام به‌عنوان یکی از اعضای آن خانواده در قالب بازگشت به خاطرات کودکی‌اش روایت می‌شود.

سامار از الهام فلاح به روایت زندگی دو زن در دو دورهٔ مختلف می‌پردازد؛ یکی شیدا در دوران حاضر و دیگری چمان‌بانو در عصر رضا شاه. داستان از زبان شخصیت شیدا روایت می‌شود که با نقص در باروری، آرامش روحی خود را از دست داده و با چمان‌بانو - زنی از نسل گذشته که او هم از نقص باروری رنج می‌برد- هم‌زادانگاری دارد و مدام در تخیلات خود با او سخن می‌گوید.

۲-۲- مصداق‌های شکاف و تمایز نسلی در داستان‌ها

در ایران، مسئلهٔ مدرنیته و توسعهٔ شهرنشینی، روابط افراد را تحت تأثیر قرار داد، به گونه‌ای که در روابط اجتماعی و خانوادگی در پی گسترش مفاهیمی چون مدرنیته، توجه به انسان و فردگرایی، شکاف میان نسل‌ها به‌عنوان موضوعی قابل لمس گسترش پیدا کرد و «تهداد خانواده به سمت تکثرگرایی اندیشه‌ها و ارزش‌ها پیش رفت و کم و کیف ارزش‌ها و مناسبات نسل‌ها یکی از سؤالات اساسی جامعه شد» (شالچی، ۱۳۹۲: ۹۴).

زمانی که جامعهٔ ایرانی با فرهنگ غربی آشنایی پیدا کرد، تعارض‌هایی میان این دو نظام فرهنگی ایجاد گردید. البته این نکته را باید در نظر داشت که صرفاً آثار منفی به وجود نیامد، بلکه نتایج مطلوبی هم به واسطهٔ این رویارویی پدید آمد. بخشی از این تقابل‌ها را می‌توان در گسترهٔ ادبیات داستانی فارسی مشاهده کرد. «در دههٔ نخست قرن

حاضر، بیشتر رمان‌ها مضمونی اجتماعی پیدا می‌کنند که با شیوه‌ای احساسی پدید می‌آیند. نظیر: تهران مخوف [از] مشفق کاظمی» (سپانلو، ۱۳۴۰: ۱۳۸).

از دهه دوم به بعد به تدریج مضامین اجتماعی، سیاسی و فرهنگی به شیوه‌ای نقادانه وارد داستان‌ها می‌شود که در این بین می‌توان به داستان‌های مدیر مدرسه از جلال آل-احمد و سووشون از سیمین دانشور اشاره کرد. در واقع، نویسندگانی این دوره به دغدغه‌های همگانی پرداختند و مسائلی را بازتاب دادند که اکثریت مردم با آن روبه‌رو بودند. «ورود رمان به ایران، مقارن با تغییرات ژرف اجتماعی از جمله ارائه تصویب‌های جدید از انسان بود» (احمدی و همکاران، ۱۴۰۲: ۱۱۹) و دغدغه‌های زنانه و مردانه در آن انعکاس پیدا کرده بود. نویسندگانی موضوعاتی را انعکاس می‌دادند که پیش از این کمتر مورد توجه قرار گرفته بود. حتی در این امر به جزئیات بیشتری توجه می‌کردند و با عنایت به رویدادهای جامعه، آثار خود را سمت‌وسو می‌دادند.

شکاف و تمایز نسلی هم از جمله موضوعاتی بود که در داستان‌های فارسی منعکس شده بود. نویسندگانی در تلاش بودند تا خواسته‌ها و طرز فکر نسل‌ها را بیان کنند و مخاطب به طور کامل در جریان دیدگاه‌های هر گروه قرار بگیرد و موفق به داوری دقیق‌تری شود. اینک به مصداق‌های تمایز نسلی در رمان‌های منتخب پرداخته می‌شود.

۱-۲-۲- اختلافات خانوادگی

در داستان «اندوه مونا لیزا» شخصیت مظفر، پسر دایی راوی، شخصیتی است که با سفر به ژاپن، هویت دلخواه خود را شکل می‌دهد و در واقع، تضاد میان اندیشه‌های خود را با خانواده‌اش کشف می‌کند. او زندگی به سبک مدرن را تجربه کرده است، به همین دلیل، با گرایش به سبک زندگی غربی و مدرن، دارای قلمروی جدا از زندگی خود با خانواده سنتی‌اش می‌شود و به زندگی خود ادامه می‌دهد. در واقع، در بطن زندگی مدرنیته، کششی به سمت سنتی بودن و سنتی زیستن (سوختن و ساختن در کنار خانواده سنتی و مذهبی) ندارد و با توجه به تعارض منافعی که دارد، خویش و نیازهایش را در محور عقایدش قرار می‌دهد: «بار و بندیل خود را جمع کرده و رفته ژاپن» (گیوا، ۱۳۹۲: ۱۴).

مظفر در ژاپن ماندگار می‌شود و زمانی که با همسر ژاپنی خود به ایران برمی‌گردد، شکاف نسلی و فرهنگی به شکل بارزتری در داستان نمود پیدا می‌کند. مادر مظفر، مدام با طعنه و تمسخر، عروس ژاپنی خود را مورد خطاب قرار می‌دهد و پیوسته، مدرنیته شدن

مظفر را به باد انتقاد می‌گیرد. این شکاف و تمایز میان دو نسل (مادر و فرزند) به قدری گسترده است که مادر، مدرنیته بودن فرزند را با عنوان «خودسر بودن» یاد می‌کند. نویسنده این اختلافات شدید مادر و فرزند را در قالب رودررویی مدرنیته با سنت در شخصیت‌های دو نسل گوناگون نشانه می‌گیرد.

در واقع، در نبرد سنت و مدرنیته، مظفر به سرعت به آغوش مدرنیته پناه می‌برد و به همین دلیل، از نگاه مادر، عروس تازه‌وارد، عامل جدایی مادر و فرزند و تبعید پسرش در کشور غریب شمرده می‌شود. از نگاه مادر، انگشت اشارهٔ هر کسی برای جست‌وجوی مقصر اصلی این اختلافات شدید خانوادگی، مظفر و عروس تازه‌وارد را نشانه می‌گیرد. نویسنده با ترسیم این تعارضات شدید خانوادگی نشان می‌دهد که زندگی یک زن امروزی تا چه حد می‌تواند با زندگی یک زن سنتی متفاوت باشد. در واقع، «در جامعهٔ ایران که فرهنگ مذهبی غالب است، الگوی سبک زندگی مدرن و مصرفی موجب تقابل گردیده است و پیامدهایی را به همراه داشته است». (سیدی و بیرقی، ۱۳۹۱: ۳۵) نویسنده هم این پیامدها را در زندگی بازتاب می‌دهد تا بر گسترهٔ شناختی مخاطبان خود بیفزاید:

«امان تو رو خدا این چار روزی که اومدیم ایران، رمش ندین» (گیوا، ۱۳۹۲: ۴۳). در این داستان، مسئلهٔ شکاف نسلی میان مظفر و بهرام به‌عنوان نسل جوان، با نسل پیش از خود در چارچوب خانواده، با مسئلهٔ روابط اجتماعی گسترده گره خورده است. اعضای خانواده روابط گسترده‌ای با بیرون از اجتماع و بستر دانشگاهی و علمی ندارند و در مقابل، نسل جوان در دایرهٔ گسترده‌تری از اجتماع قدم برداشته‌اند. در واقع، «هر قدر سنت پایه‌های خود را از دست می‌دهد و هرچه زندگی روزانه بیشتر برحسب تعامل دیالکتیکی محلی و جهانی بازساخته می‌شود، افراد بیشتر مجبور می‌شوند از میان مجموعهٔ متنوعی از سبک‌های زندگی، سبک خاصی را برگزینند». (کاستلز، ۱۳۸۰، ج ۲: ۱۶)

از طرفی دیگر، تمایز نسلی را می‌توان از زاویهٔ خالهٔ بهرام (راوی) -به‌عنوان نسل بالغ و سنتی در خانه- با نسل جوان در خانواده نظیر خود بهرام و منوچهر نشان داد. خالهٔ راوی مانند سایر اعضای بالغ خانواده در ردهٔ سنتی خود، به وضوح، مخالفت خود را با مسائل متعدد مرتبط با مدرنیته نظیر روی آوردن به حرفه و هنر سینما نشان می‌دهد؛ زیرا او عقیده دارد فرد با اشتغال در هنر و سینما به جایگاه مطلوبی نمی‌رسد:

«می‌ره واسه سینما کار می‌کنه ... خیال می‌کنید وقت و بی‌وقت می‌ره پیش منوچهر

که چی بشه؟» (گیوا، ۱۳۹۲: ۱۰۶).

در جای دیگر آمده است: «بهرام شما جوون سر به راهیه، اما مرضیه خانوم منم می‌گم از سینما و تماشاخونه نون حلال در نمی‌آد» و خاله می‌گفت: «من که می‌دونم هر چی آتیشه از گور این منوچهر بلند می‌شه» (همان: ۱۰۸).

شماری از جامعه‌شناسان بر این نکته تأکید می‌کنند که «مفهوم نسل را می‌توان گروهی از [افراد هم‌سال] تعریف کرد که تجربه جمعی آن‌ها به‌وسیله یک حادثه یا مجموعه‌ای از حوادث تاریخی و زمانی مهمی شکل گرفته باشد» (گیدنز، ۱۳۷۸: ۴۲). در واقع، طبق اعتقاد وی، واقعیت تعلق داشتن شخصیت‌هایی چون: خاله و هم‌نسلانش به یک طبقه و یک نسل یا یک گروه سنی، به افراد متعلق به این مقولات، موقعیت مشترکی در فراگرد تاریخی و زمانی می‌دهد و «پهنه تجربه بالقوه آن‌ها را به صورت خاصی محدود می‌سازد و آن‌ها را به یک شیوه فکری و تجربه خاص و یک نوع کنش تاریخی ویژه این موقعیت متمایل می‌گرداند» (همان: ۴۲).

خود راوی (بهرام) که نماینده شخصیت روشنفکر و تحصیل‌کرده‌ای است که معیارهایش با معیارهای سایر اعضای خانواده در نسل پیشین متفاوت است، اما همواره سعی می‌کند شکاف میان نسل خود و نسل قدیم را بپذیرد تا شکاف نسلی به تعارضات شدید خانودگی تبدیل نشود. راوی به همراه همسرش، درس خوانده سینما هستند و قصد دارند به «زوج فیلم‌ساز جنجالی» (گیوا، ۱۳۹۲: ۸۹) بدل شوند، اما در نهایت، به قول خودشان، بخت یارشان نیست و در یک «سوپرمارکت قُزمیت» (همانجا) مشغول به‌کار می‌شوند. بنابراین، زندگی راوی می‌تواند نمودار سرگشتگی‌های روانی نسل تازه و روشنفکری باشد که زندگیش را در فضای میان سنت و تجدد به حرکت درآورده است و در پی تغییر روش‌ها و سنت‌های پیشین نیست، بلکه همواره شرایط موجود را درک می‌کند و می‌پذیرد:

«عمارت را که تحویل می‌دهیم دنیایی کتاب و فیلم می‌ماند روی دستان که حالا باید چه کار کرد با اینها؟ کتاب‌ها و فیلم‌های من و آسیه» (همان: ۱۵۶).

در رمان «سامار»، نویسنده با نشان دادن تصاویری از مادر راوی به‌عنوان شخصیتی سنتی در خانه، سعی کرده به این تأثیرگذاری در هویت یک زن سنتی مانند چمان‌بانو و هم‌نسلانش اشاره عمیق‌تری داشته باشد: «پدر یورش می‌برد سمت شهرام و مامان خودش

را می‌اندازد بینشان. دست سنگین پدر فرود می‌آید ... و صدای مامان در نمی‌آید. حتی جیک هم نمی‌زند» (فلاح، ۱۳۹۳: ۳۳).

با گذشت زمان، در قرن بیستم، در اثر افزایش اشتغال، آموزش، رسانه‌های جمعی و گسترش ابزارهای اطلاع‌رسانی، انسان در جامعه به دگرگونی در ارزش‌ها و هنجارها و باورها توجه نشان داده است. در واقع، مدرنیته باعث خلق هویت‌های جدید برای افراد شده است. از دید وبر (Weber) هویت در جوامع پیشامدرن، ثابت بود؛ زیرا با نظام جامعهٔ سنتی و روند غالب بر آن که مبتنی بر نظام خویشاوندی، عرف آیین و عقیده بود، تناسب داشت، ولی با ظهور جامعهٔ مدرن، گسستی به وجود آمد که سازگار با ذات مدرنیته بود و به این دلیل، پدیدهٔ فردگرایی به منصفهٔ ظهور رسید. (دان، ۱۳۸۴: ۹۵۸) بنابراین، دو هویت متفاوت در دوران مدرنیته و پیشامدرنیته شکل گرفت. از دید احمدی، توجه بیش از اندازه به هویت فرد در عصر نوگرایی، باعث توجه به انسان شد و در سطح گسترده پدیده‌ای به نام «اومانیسم» را رواج داد. در مکتب اومانیسم انسان، محور تمامی ارزش‌ها به شمار می‌رود (احمدی، ۱۳۷۲: ۱۷) و این مسئله جز در نسل مدرن، دیده نمی‌شود.

داستان «سامار» به صورت بسیار واضح، شکاف میان دو نسل قدیم و جدید را به رخ می‌کشد. روایتی که نشانگر توقعات بالای نسل پیشین و بالغ از نسل بعدی و جوان است. این توقعات بنا بر سنت‌ها و ارزش‌های فرهنگی این نسل شکل گرفته است.

داستان حاضر شکاف نسلی را در میان اعضای یک خانواده نشان می‌گیرد و مادر و پدری را به تصویر می‌کشد که از فرزندشان توقعات بالایی دارند و مشکلات فرزند خود را به‌عنوان یک نسل جدید و رو به مدرنیته درک نمی‌کنند و این اختلاف‌ها در ارزش‌ها، منجر به تعارضات نسلی و تمایل شدید نسل جدید (دختر خانواده) به جدایی از نسل پیشین (پدر و مادر) می‌شود. او زندگی نابسامان و سرشار از هرج و مرج را تجربه می‌کند و در این میان، به روایت عکس‌العمل پدر و مادر خود در قالب اعتراض و انتقاد می‌پردازد که این تصاویر، نشان دهندهٔ بارز شکاف نسلی میان دو گروه امروزی معتقد به اومانیسم و نسل گذشته است.

نسل گذشته در این داستان، نمایندهٔ نسلی از جامعه هستند که آرمان‌ها و آرزوهای دور و درازی دارند و سعی می‌کنند این آرزوها را در زندگی فرزندشان برآورده سازند. در نتیجه، شکاف گسترده‌ای میان آنان و اعتقاداتشان با باورها و اعتقادات فرزندشان به وجود

آمده است. به اعتقاد گیدنز، «خردباوری، فردگرایی و انسان‌محوری (اومانیزم) از مبانی مهم زندگی مدرنیته‌اند». (گیدنز، ۱۳۸۵: ۶۵) این شاخصه‌ها در سبک زندگی نسل جوان، برجسته‌تر و در روش حیات نسل گذشته، کم‌رنگ‌تر است. این تعارض به معنای آغاز تنش و درگیری بر سر اثبات حقانیت هر نسل است.

مادر شیدا در قالب زنی سنتی همواره با دخترش، شیدا در تعارض و کشمکش است و در مسائل مرتبط با ازدواج، تهاجمی و با لحنی شدید با شیدا بحث می‌کند. مادر پیوسته ضرب‌المثل‌هایی را به‌کار می‌گیرد که ریشه در سنت قدما دارد و دیدگاه آن‌ها را انعکاس می‌دهد. او از زندگی پردغدغه خود، درس گرفته بود و می‌خواست آن‌ها را به دخترش به‌عنوان نسل بعدی انتقال دهد، اما برای شیدا، این سنت‌ها و تجربه‌ها امری بی‌معنا و نپذیرفتنی بود. از جمله اینکه او به عشق اعتقادی نداشت و معتقد بود زن در زندگی بدون عشق هم می‌تواند به حیات خود ادامه دهد، ولی شیدا برعکس مادرش به عشق اعتقاد راسخ داشت و زندگی کردن بدون این شاخصه را عاری از معنا می‌دانست:

«همیشه همین‌طور است. بهش اعتقاد که داشته باشی اولش عشق ... خیلی شانس بیاوری بعدش دوست داشتن معمولی ... بعدش عادت به همزیستی ... و بعدش، شاید به بعدی نرسد. اواخر همین است هیچ وقت چیزی مثل اولش نمی‌شود» (فلاح، ۱۳۹۳: ۱۹).

از دریچه‌ای دیگر، می‌توان تضاد نسلی را در دو شخصیت مرد در داستان (پدر و همسر راوی) نشان داد. پدر نماینده نسل کهنه و بالغ که هرگز مورد قبول دختر نیست و در مقابل، همسر، زندگی رو به مدرنیته را در خانه فراهم کرده است. این دو شخصیت را باید نمونه‌ای از اندیشه‌های تقابلی دو نسل دانست که در دو روایت ذیل منعکس شده است:

روایت اول (سنتی): «پدر متنفر بود از اینکه مو تو غذایش پیدا کند. زمین و زمان را به هم می‌ریخت. هرچه دیس و بشقاب و غذاهای خورده و نخوره بود با هم پرت می‌کرد توی حیاط. پدر متنفر بود که مویی بریزد کف خانه و وقتی دراز می‌کشد مویی روی فرش ببیند. پدر متنفر بود که دختر موهایش را کوتاه کند. مادر همیشه گیس می‌کرد موهایم را» (فلاح، ۱۳۹۳: ۲۰).

روایت دوم (مدرن): «توی آن شش هفت سالی که مهران بود موهایم باز بود. مهران که رفت باز هم گیسشان کردم» (همان: ۲۱).

تقابل دو نسل را می‌توان در این داستان با حضور پدر سمانه – دوست شیدا – به‌عنوان

نسل قدیم و خود سمانه به‌عنوان دختری از نسل بعدی نیز نشان داد. او برخلاف سمانه، زندگی مدرنیته برای زنان و دختران را نمی‌پسندد و چهارچوب‌های آن را به سخره می‌گیرد:

«یه روز می‌ره شنا. یه روز می‌ره ایروبیگ. یه روز دو تا شمع روشن می‌کنه می‌ذاره جلوش می‌خواد چاکراهشو آزاد کنه، فرداش می‌گه می‌خواد رژیم پروتئین بگیره، می‌شیننه هی یه بند چیز می‌میز می‌خوره. می‌ره پروتز لب. چند روز بعدش می‌خواد ختم انعام بگیره. به تنگ اومدم» (همان: ۱۵۸).

۲-۲-۲- کشمکش‌های منجر به انقطاع نسلی میان افراد خانواده در دو نسل

بالغ و جوان

در داستان «اندوه مونالیزا»، مظفر مدتی در ایران ماندگار شده بود. هنگامی که دوباره به توکیو باز می‌گردد، میان خود و خانواده‌اش تا حدّ امکان فاصله می‌اندازد. البته که این بی‌تفاوتی‌ها برای مادرش قابل قبول نیست: «توی همان سه سال از تلفن‌های دیر به دیر یا نامه‌های گاه و بیگاهش، می‌فهمیم سه ماه است وسط توکیو در آشپزخانه‌های یک هتل آمریکایی مشغول کار شده است» (گیوا، ۱۳۹۲: ۵۰).

به اعتقاد گیدنز، «هر نسلی به میزان قابل توجهی شیوه‌های زندگی نسل گذشته را از نو کشف می‌کند و ضمن بازسازی و نوسازی، آن را مجدداً به شیوه‌های جدید در دستور کار قرار می‌دهد تا تعیین کنندهٔ زندگیشان باشد» (گیدنز، ۱۳۷۸: ۲۷). مطابق با این اندیشهٔ گیدنز، مظفر به دلیل اختلافاتش در سطح دید و نحوهٔ نگرشش با اعضای خانواده، از برقراری روابط صمیمانه با آن‌ها ناتوان است و همواره شیوه‌های جدید را جایگزین شیوه‌های سنتی در زندگی خود می‌کند. او هرگز تمایل ندارد در شیوه و سبک زندگی خود، دنباله‌رو پدر و مادرش به‌عنوان نسل پیشین باشد. در نتیجه، از خانواده جدا می‌شود و انقطاع نسلی را رقم می‌زند:

«میرم ژاپن. حمالی‌ام که کنی اندازهٔ دکتر مهندس اینجا اسکناس می‌ذارن کف دستت. هم سیاحته هم قیامت» (گیوا، ۱۳۹۲: ۴۸).

در جای دیگر آمده است: «مظفر پول را می‌گیرد و چند ماه بعد با پرواز تهران- پکن- توکیو، وسط ژاپن است» (همان: ۵۱).

انقطاع نسلی با توجه به نام آن، به معنای واقعی بریدن و قطع شدن میان دو نسل

نیست، بلکه به معنای بروز شکاف عمیق بین دو طیف است. «فرزندان در قالب نسل سوم در برابر والدینی که نسل اول و دوم را تشکیل می‌دهند، علی‌رغم حیات فرهنگی مشترک، نگرش رفتار و عملکرد متفاوتی دارند». (ساروخانی و صداقتی‌فرد، ۱۳۸۸: ۱۰) در عالم واقع، نمی‌توان بریدگی دو نسل را در بستر یک خانواده به عنوان جامعه کوچک تصور کرد. «هر نسل در واقع، میراث‌دار امور عینی و ذهنی نسل پیشین خود است» (تابش و قاسمی-سیانی، ۱۳۹۰: ۵۰). مسئله نسل زمانی مطرح می‌شود که با شدت آهنگ تغییرات مواجه باشیم. «در ایران، مسئله نسلی ناشی از برخورد سنت با نظام اجتماعی و فرهنگی غرب است» (یوسفی‌مقدم و ذکایی، ۱۳۹۶: ۵۲).

از دریچه‌ای دیگر، عطیه، زن دایی راوی و عروس خانواده، نماینده نسلی است که سعی دارد در برابر نسل گذشته قد علم کند و عقاید و باورهای نادرست و گاهی خرافی آن‌ها را به نقد بکشد و در نهایت، در پی تغییر روش‌ها و سنت‌های نسل بالغ خانواده، کارش به کشمکش با اعضای خانواده می‌کشد و منجر به طلاق می‌شود. در واقع، این تصاویر اختلاف نسلی را در داستان می‌توان با تأثیرات عصر اطلاعات و فقدان اعتبار و نفوذ متخصصان مذهبی از قبیل راهبان، کشیشان و روحانیون مذهبی در عصر حاضر گره زد. گیدنز معتقد است: «در دایره زمانی، هم‌اکنون ما وارد عصری می‌شویم که در آن گروه‌های کوچک متخصصان مذهبی دیگر نمی‌توانند اطلاعات مذهبی را به انحصار خود درآورند. در نتیجه آن دسته از مقامات مذهبی که قبلاً به وسیله نقششان در حفظ و نگهداری یک هسته محرومانه مذهبی بر روی کار باقی می‌ماندند، از فقدان اعتبار و نفوذ رنج می‌برند؛ چون با نسلی در عصر تکنولوژی و اطلاعات روبه‌رو هستند» (Giddens, 1994: 88-89).

بر پایه این رویکرد، زنی چون عطیه که مظاهر دنیای مدرن را پذیرفته و با آن آشنا شده است، تن به خواری نمی‌دهد و هنگامی که احساس ناخوشایندی در زندگی خود دارد، حاضر به ادامه زندگی با محمود نیست و طلاق را به‌عنوان راه جایگزین انتخاب می‌کند. در داستان آمده است:

«محمود اصلاً زن نگه‌دار نیست. اگر زن و بچه سرش می‌شد که همون عطیه ذلیل‌مرده رو رام می‌کرد که کلفت خونه‌ش بشه و کارش به طلاق نکشه» (گیوا، ۱۳۹۲: ۱۶۸).

یا در بخش دیگر داستان، عطیه به خرافه‌های نسل قبل می‌تازد و آن را نقد می‌کند: «مادر که فهمید سؤال عطیه طعنه‌ای است به خرافه‌های او و خواهرش، فروریخت توی

زمین، بین کتاب‌های فراموش شدهٔ سمندر بیرون کشید و صفحه‌ای را گشود و باسواد نیم‌بندش خواند» (همان: ۹۵).

در رمان «سامار»، شیدا نمایندهٔ نسلی است که به دلیل سبک زندگی مدرنی که با همسرش تجربه کرده بود، ناخواسته از قید سنت‌های پیشین خود در خانواده دور می‌شود و تجدد و مدرنیته را می‌پذیرد. به همین دلیل، پس از جدایی از همسرش، او حضور خانواده را در کنار خود نمی‌پذیرد و در نتیجه از آن‌ها فاصله می‌گیرد، اما هرگز درصدد قطع ارتباط کامل با آنها نیست. او یقین دارد که سنت‌ها و ارزش‌های خانوادهٔ او به عنوان نسل پیشین و سنتی هرگز قابل تغییر نیستند و از طرفی نیز حاضر نمی‌شود تن به سنت‌های نسل پیشین بسپارد و در سایهٔ حمایت خانواده دربیاید. در نتیجه به‌طور مضمّر و غیرمستقیم، پدر و مادر را از حال خود و محل زندگی‌اش دور نگه می‌دارد. شیدا (دختر خانواده) نمایندهٔ تیپیک افراد متجدد و امروزی است که اگرچه با آداب و رسوم نسل پیش از خود منطبق نمی‌شود، اما یارای مقابله و قد علم کردن در برابر نسل پیشین را ندارد. بنابراین، سعی می‌کند خود را در ظاهر مطابق میل سنت‌های نسل بالغ درآورد. شیدا برخلاف مادر، به قدری غرق در احساسات زنانه‌اش است که وقتی قصد خودکشی دارد، باز هم سعی می‌کند احساسات زنانهٔ خود را جلوه‌گر کند:

«شانه را برمی‌دارم و موهایم را شانه می‌زنم. نسیم آرام می‌وزد و موهای بلندم را با خودش می‌رقصاند» (فلاح، ۱۳۹۳: ۵).

به اعتقاد گیدنز، نسل‌های جوان نسبت به نسل‌های پیشین، بیشتر به اخلاقیات حساسیت نشان می‌دهند. آن‌ها ارزش‌های جدید را به سنت و گذشته ربط نمی‌دهند و آن را در راستای هنجارهای شیوهٔ زندگی نمی‌پذیرند» (گیدنز، ۱۳۷۸: ۴۳). راوی در این داستان نیز به دلیل پابندی به اخلاقیات، هنجارهای گذشتگان خود را نمی‌پذیرد و درصدد پی‌ریزی شیوه‌های نوین زندگی است.

۳-۲-۲- تضاد در ارزش‌ها و هنجارهای افراد دو نسل در اجتماع

سراسر رمان «قیدار»، مانند یک آیین‌نامهٔ اخلاقی به شرح تقابل میان منش روحانیون مردمی، افراد جوانمرد و پولدار، انسان‌های گمنام و ساده‌زیست، رانت‌خواری‌های حکومت در دوران طاغوت و آخوندهای دربار می‌پردازد. امیرخانی قیدار را مرید روحانی وارسته‌ای (سید گلیا) می‌خواند که از او در برابر اشتباهات و خطاها مراقبت می‌کند.

از دید شماری از جامعه‌شناسان، «انسان‌گرایی از مبانی مهم مدرنیته است که با خداباوری در تقابل و تضاد قرار می‌گیرد» (گیدنز، ۱۳۸۵: ۶۵). در رمان «قیدار»، شخصیت قیدار به‌عنوان فردی مذهبی، در مقابل جامعه‌ای قرار می‌گیرد که چندان به فتوت و جوانمردی و اصول اخلاقی محض پایبند نیستند. بنابراین، امیرخانی با نشان دادن منش - های قیدار، سعی دارد باورهایی را که در بستر جامعه، از نسل‌های پیش وجود داشته و در نسل حاضر به فراموشی سپرده شده است، احیا کند. نویسنده، قیدار را به‌عنوان جوانمردی گمنام معرفی می‌کند: «طوبی للغربا (خوشا گمنام‌ها)» (امیرخانی، ۱۳۹۱: ۲۸۷). اصطلاح «گمنام»، شاهی برای نشان دادن تمایز نسلی جوانانی چون قیدار در اجتماع است که پایبند فردی روحانی از نسل پیش هستند و از جوانان جامعه آن روز که با سبک زندگی اسلامی فاصله گرفته بودند، تفاوتی آشکار دارند.

در رمان مذکور، برخلاف دو رمان پیشین در تحقیق حاضر - که تعارضات نسلی را در خانواده به تصویر درآورده بودند - نویسنده قصد دارد، تفاوت نسل را در قالب تقابل میان ارزش‌های جامعه طی دو نسل نشان دهد. نسل دوران طاغوت و نسل انسان‌های پیشین با سبک زندگی اسلامی که خود نویسنده در داستان، قیدار را نماینده این تیپ و نسل معرفی می‌کند و او را بازمانده نسل ابراهیم نبی می‌خواند:

«اما سرسلسله نسل سوم، قیدار نبی فرزند اسماعیل نبی، فرزندزاده ابوالانبیا، ابراهیم نبی است که خود صفتش مدارای با مردمان بود» (همان: ۷).

نسل‌ها مانند همه سنت‌های موجود در جامعه، «مخلوق در زمان هستند» (گیدنز، ۱۳۷۸: ۳۰)، یعنی «هر نسلی شامل گروهی از انسان‌هاست که زندگی فردی را در مقطعی از انتقال‌های گروهی جای می‌دهد». (همان: ۳۰) در واقع، تفاوت میان قیدار و انسان‌های جامعه خودش، در پایبندی او به زمان گذشته است که گویا سنت و فرهنگ اسلامی، وی را در گذشته نگاه داشته است و همین پایبندی، شخصیت مذکور را از دیگر افراد اجتماع متمایز کرده است. مثلاً قیدار برای پی‌ریزی ساختمان، به‌جای سنگ از کتاب استفاده می‌کند. این فاصله و جدایی ارزش‌های وی از شخصیت‌های اطراف خود در جامعه، می‌تواند روایتگر این مسئله در جامعه باشد که همه افراد جامعه عضو یک جامعه سنتی هستند؛ زیرا خواه‌ناخواه، گاهی سنت پدران و مادرانشان بر فرهنگ بروز جامعه مدرن چیره می‌شود و چنین افرادی به‌عنوان نسل جدید در کنار افراد متمدن و مدرنیته در عصر و نسل خود،

اختلافات در هنجارها و باورها را به عنوان دو گروه در دو تاریخ متفاوت رقم می‌زنند؛ همان‌طور که گیدنز معتقد است «سنت‌ها از جریان نوسازی دور نمی‌شوند، حتی در مدرن‌ترین جوامع نیز ادامه می‌یابند» (گیدنز، ۱۳۸۵: ۷۰) و شدت و ضعف آن‌ها با توجه به هم‌صدایی یا عدم هم‌نوایی افراد جامعه نمودار می‌شود. در توصیف شخصیت سنتی قیدار در جهان مدرن، چنین آمده است: «قیدار، کتاب اول را برمی‌دارد، بسم‌الله می‌گوید و با احترام باز می‌کند، آرام می‌خواند ...» (امیرخانی، ۱۳۹۱: ۱۴۵).

در جای دیگر می‌نویسد: «بعد زیر لب می‌گوید: کتاب باید برود تو رگ و پی این عمارت» (همان: ۱۴۷).

سنت‌ها از این قابلیت برخوردار هستند که زمان درازی در جامعه زنده بمانند. گاهی «سنت‌ها ماندگار می‌مانند و در مواجهه با دگرگونی‌ها پایداری نشان می‌دهند» (گیدنز، ۱۳۸۷: ۱۱۲) و بر ابعاد گوناگون زندگی اثری محسوس باقی می‌گذارند. شواهد مثال فوق نیز نشان از این واقعیت دارد که قیدار به‌عنوان فردی بازمانده از نسل سنتی پیشین، در زمانهٔ خود در اندیشهٔ استحکام و احیای فرهنگ و سنت و تعالیم اسلامی است تا در جامعه‌ای که به اعتقاد او، ارزش‌های ناهنجاری بر آن حاکم گردیده است، فرهنگ فتوت و آیین اسلامی زنده و پایدار نگه داشته شود. به‌عنوان مثال، عمارتی که قیدار می‌سازد، زورخانه دارد تا ورزش باستانی و پهلوانی را -که در عصرشان به فراموشی سپرده شده بود- در آن مکان احیا کند:

«لنگر قیدار گود زورخانه نیز دارد تا ورزش پهلوانی با لنگر فتوت و مهربانی عجین شود» (امیرخانی، ۱۳۹۱: ۱۶۱).

در رمان «سامار»، شیدا، نقش اصلی داستان و دختری صبور، محکم و استوار است که در مقابل هم‌زادش، چمان بانو زندگی رو به مدرنیته‌ای را تجربه کرده است. او مانند چمان - بانو در مواجهه با مشکلات پا پس نمی‌کشد و اخلاقیات و احساسات برای او از حفظ زندگی زناشویی زیر یک سقف مهم‌تر است. در زندگی وی عاشق بودن و عاشق شدن بسیار اهمیت دارد. او زندگی کردن را فقط با عشق می‌بیند و سعی دارد به همه ثابت کند زندگی بدون عشق مبهم و بی‌معناست. وی در این داستان زنی به نام چمان بانو را که در دورهٔ پهلوی می‌زیست به موازات خود به جریان انداخته است.

گیدنز پیامد مدرنیت در نسل جوان را با تئوری اجتماعی خود دربارهٔ «فشرده شدن

روابط اجتماعی در سطح جهان» و «کنش از دور و با فاصله» به واسطه بر هم خوردن نظم و رابطه سنتی مرتبط می‌سازد. (Giddens, 1994: 113) نویسنده در داستان «سامار»، تعارض شیدا و چمان‌بانو را در قالب دو نسل متفاوت نشان می‌دهد که یکی در خانه حبس است و دیگری در بیرون از خانه در حال گسترش روابط اجتماعی است. اوج مخالفت این دو نسل را می‌توان در آن بخش از داستان دید که چمان‌بانو با اندیشه سنتی غالب بر ذهن و زندگی‌اش، ندای وجدان شیدا می‌شود و شیدا هم با گرایش به زندگی مدرنیت، به مخالفت با عقاید او برمی‌خیزد:

«چمانم را می‌بندم. درست توی همین لحظه عاشقش هستم یا نه، خودم هم نمی‌دانم. چمان‌بانو می‌گوید: «چقدر زمانه عوض شده. مردم را با زنی شریک شدم برای اینکه بچه‌ای نداشتیم، اما حالا مرد آن زنکه قلمبه چشم و ابرو مشکی را با او شریک می‌شوی و خدا می‌داند چرا. از من بپرسی می‌گویم این مرد تو را به همان دلیلی می‌خواهد که آن مرد ...». می‌پریم وسط ابراز نظرش. «خفه شو» همان یک‌بار رخ به رخ کوبیدمش به خاک. انگار یک سطل آب سرد ریخته باشم سرش. رنگ لب‌هاش می‌پرد. راهش را می‌کشد که برود. مکثی می‌کند و می‌پرسد: «عاشقش هستی؟» بی‌حرکت می‌ماند تا جوابش را بدهم. نمی‌دانم چه باید بگویم. اینکه ندانی عاشقی یا وابسته‌ای؟ ندانی وابستگی تو عشق می‌آورد یا عاشقی تو وابستگی» (فلاح، ۱۳۹۳: ۶۹).

چمان‌بانو به‌عنوان زنی از نسل پیشین که شخصیتی سنتی دارد، در دوره پهلوی با اعلا ازدواج کرده بود. نویسنده به‌طور بارزی این دو زن را در اجتماع قدیم و جدید در کنار هم به کنش وامی‌دارد تا تمایزات نسلی میان دو زن از دو نسل مختلف را در زندگی زناشویی به نمایش بگذارد. شخصیت چمان‌بانو مانند شیدا به گونه‌ای پردازش شده که عاشق سوادآموزی و خواندن کتاب‌ها بوده و علاقه داشت در کنار استاد ماهر سواد بیاموزد، اما با مخالفت همسرش مواجه شد و مجبور شد تمام علایق خود را در برابر حفظ زندگی زناشویی و جلب رضایت همسر، کنار بگذارد. چمان‌بانو عاشق مطالعه کردن و گشت و گذار بود، دقیقاً همانند شیدا از دیدن طبیعت لذت می‌برد، ولی تعصبات سنتی و نابجای همسرش، اعلا مانع هرگونه پیشرفت و لذت بردن این زن در طی زندگی‌اش شده بود. او در بند اسارت اعلا بود، آزار و اذیت و کتک‌زدن اعلا باعث سرخوردگی وی شده بود. چمان‌بانو نماینده یک زن سنتی صبور و ساکت و مطیع در زندگی زناشویی بود.

برخلاف شیدا که نمایندهٔ افراد مدرن در میان هم‌نسلانش بود. او به بهانه‌های مختلف که در ذهن خود به‌عنوان افکار شخصی مرور می‌کرد، قصد داشت همسرش را ترک کند. او به دلیل نقص در بارداری، با میل خودش، از زندگی مهران کنار می‌رود، با وجود اینکه عاشقانه او را دوست دارد و به او احساس نیاز می‌کند:

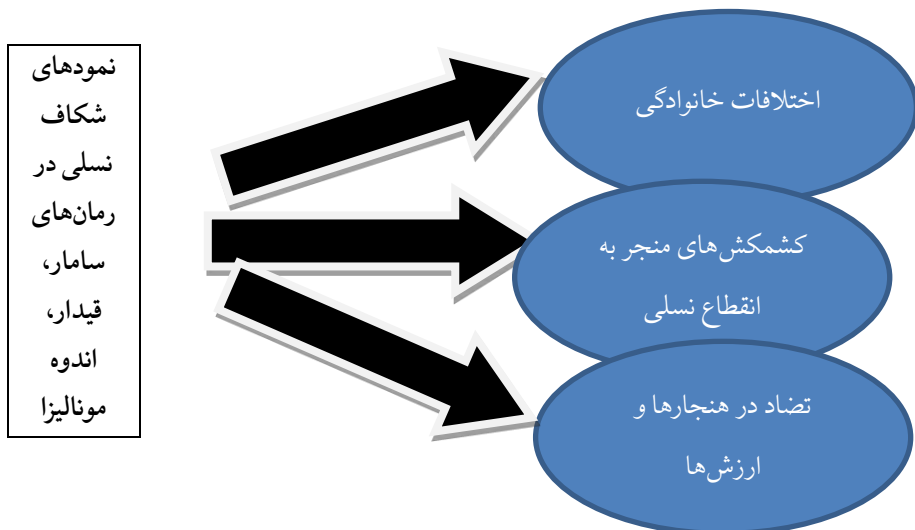
«بگویم که دست خودم نیست، اما جای او هم مهران می‌آید پیش چشمم ... هنوز تکلیفم با خودم روشن نیست» (همان: ۱۸).

۳- نتیجه‌گیری

در تحقیق پیش‌رو سه اثر داستانی فارسی در دههٔ نود خورشیدی با رویکرد به مؤلفهٔ شکاف نسلی بررسی و مقایسه شده است. نتایج اصلی تحقیق نشان می‌دهد که در رمان‌های مذکور، نویسندگان همواره بخش‌هایی از دغدغه‌ها و رنج‌های روحی و شکست‌های عاطفی نسل جوان را با اخلاقیات و پایبندی‌های نسل پیشین به ارزش‌ها و سنت‌های کهن گره می‌زنند. در واقع، شخصیت‌های نسل جدید در رمان‌های حاضر، نظیر: شیدا در «سامار» و بهرام و مظفر در «اندوه مونا لیزا» همگی با مشکلات عاطفی مواجه بودند و هر کدام به نوع خودشان، از اجتماع خانواده، توقعاتی در حدّ ارزش‌های برساختهٔ ذهنشان (عجین شده با جامعهٔ مدرن) داشتند که با ارزش‌های ذهنی نسل پیشین در خانواده (پدر و مادر شیدا و سمانه، مادر مظفر، خالهٔ بهرام و ...) منطبق نبود. در نتیجه، گسست نسلی در خانواده به طور بارزی رقم می‌خورد. البته در رمان «قیدار»، بحث ارزش‌های دو نسل توسط نویسنده، از اعضای محیط خانواده فراتر رفته و به اعضای جامعه کشانده شده است. تقابل چمان‌بانو و شیدا نیز در رمان «سامار»، می‌تواند بستری برای نشان دادن جایگاه دو زن سنتی و مدرن‌پخته در جامعه باشد.

طبق اعتقاد گیدنز، می‌توان شکاف و گسست نسلی را در رمان‌های حاضر چنین مطرح کرد که مهم‌ترین عامل گسست و تمایز میان دو نسل - چه در خانواده و چه در اجتماع - عنصر زمان است که به نوبهٔ خود، تمایزات آرمان‌ها، ارزش‌ها و گرایش‌های هر نسل را معنایی متفاوت می‌بخشد. با توجه به رویکرد گیدنز، نسل جوان در هر سه رمان، برای خلاصی از سنت‌های نسل گذشته، گاهی دست به انقطاع نسلی می‌زنند و میان خود و نسل بالغ، فاصله ایجاد می‌کنند تا بتوانند پایه‌ها و اساس زندگی مدرن خود را بسازند. نمونه‌هایی از این مسئله را می‌توان به سفر مظفر به ژاپن، دوری گزیدن افراد از قیدار و فاصله‌گیری شیدا از خانوادهٔ پدری خود ربط داد.

جدول ۱. نمونه‌های مؤلفه شکاف نسلی در رمان‌های سامار، قیدار و اندوه مونا لیزا

منابع

کتاب‌ها

- ۱- احمدی، بابک، (۱۳۷۲)، مدرنیته و اندیشه انتقادی. تهران: مرکز.
- ۲- آزادارمکی، تقی، (۱۳۸۹)، جامعه‌شناسی ایران؛ مناسبات نسلی، تهران: علم.
- ۳- امیرخانی، رضا، (۱۳۹۱)، قیدار، تهران: افق.
- ۴- دان، رابرت جی، (۱۳۸۴)، نقد اجتماعی پست‌مدرنیته بحران‌های هویت، ترجمه صالح نجفی، تهران: پردیس دانش.
- ۵- سپانلو، محمدعلی، (۱۳۴۰)، نویسندگان پیشرو ایران، تهران: کتاب زمان.
- ۶- فلاح، الهام، (۱۳۹۳)، سامار، تهران: ققنوس.
- ۷- کاستلز، مانوئل، (۱۳۸۰)، عصر اطلاعات، اقتصاد، جامعه و فرهنگ، ج ۲، ترجمه محسن چاوشیان و دیگران، تهران: طرح نو.
- ۸- گیبینز، جان و ریمر، بو، (۱۳۸۴)، سیاست پست‌مدرنیته؛ درآمدی بر فرهنگ و سیاست معاصر، ترجمه منصور انصاری. چاپ دوم، تهران: گام نو.

۹- گیدنز، آنتونی، (۱۳۷۸)، راه سوم و بازسازی سوسیال دموکراسی، ترجمهٔ منوچهر صبوری کاشانی، تهران: تیراژه.

۱۰- _____، (۱۳۸۵)، تجدد و تشخص، ترجمهٔ ناصر موفقیان، تهران: نشر نی.

۱۱- گیوا، شاهرخ، (۱۳۹۲)، اندوه مونا لیزا، تهران: چشمه.

مقالات

۱- احمدی، الهام و نودهی، کبری و میرانی، ارسطو، (۱۴۰۲)، «شناخت مفهوم خشونت پنهان علیه زن در رمان هما بر اساس دو شاخص کلان کلامی و غیر کلامی»، فصل‌نامهٔ جستارنامهٔ ادبیات تطبیقی، سال ۷، شمارهٔ ۲۳: ۱۴۷-۱۱۴.

۲- اسمعیلی، مریم و پرهیزکاری، مریم و اردلانی، شمس‌الحاجیه، (۱۴۰۳)، «بررسی و نقد جامعه‌شناختی آثار محمد بهمن‌بیگی براساس دیدگاه آنتونی گیدنز»، فصل‌نامهٔ جستارنامهٔ ادبیات تطبیقی، دورهٔ ۸، شمارهٔ ۲۸: ۹۶-۶۲.

۳- تابش، رضا و قاسمی‌سیانی، علی‌اصغر، (۱۳۹۰)، «رویکرد فراتحلیل در مطالعهٔ تأثیر دانشگاه بر مناسبات نسلی ایران»، مجلهٔ مطالعات فرهنگ و ارتباطات، دورهٔ ۱۲، شمارهٔ ۴۵: ۶۳-۹۹.

۴- خانی سومار، احسان و پرریان، موسی و بیگزاده، خلیل، (۱۴۰۱)، «تحلیل مؤلفه‌های کانون‌سازی در رمان قیدار»، مجلهٔ زبان و ادب فارسی، شمارهٔ ۲۴۵: ۲۴۰-۲۱۹.

۵- رستمی، پروین و ثواقب، جهانبخش و بهرامی، روح‌الله، (۱۳۹۷)، «گفتمان انتقادی و بازتاب شکاف نسلی در رمان‌های واقع‌گرای عصر پهلوی دوم (مطالعهٔ موردی: نیمهٔ راه بهشت، شراب خام، سگ و زمستان بلند)»، مجلهٔ تحقیقات تاریخ اجتماعی، سال ۸، شمارهٔ ۱: ۴۷-۱۹.

۶- ساروخانی، باقر و صداقتی‌فرد، مجتبی، (۱۳۸۸)، «شکاف نسلی در خانوادهٔ ایرانی؛ دیدگاه‌ها و بینش‌ها»، پژوهش‌نامهٔ علوم اجتماعی، سال ۳، شمارهٔ ۴: ۳۱-۷.

۷- سیدی، فرانک و بیرقی، محمدرحیم، (۱۳۹۱)، «بررسی تطبیقی روابط اجتماعی سبک زندگی دینی و سبک زندگی مدرن با تأکید بر جامعهٔ ایران»، مجلهٔ پژوهش دینی، شمارهٔ ۲۵: ۶۴-۳۵.

۸- شالچی، وحید، (۱۳۹۲)، «سرکوب نشانه‌شناختی خانوادهٔ سنتی در سینمای ایران؛ سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۸۵»، مجلهٔ جنسیت و خانواده، دورهٔ ۱، شمارهٔ ۱: ۱۱۶-۹۴.

- ۹- صادقی، محمد رضا، (۱۳۹۱)، «رمان؛ به دنبال یک جو معرفت! درباره رمان قیدار/ نویسنده رضا امیرخانی»، مجله سوره اندیشه، شماره ۶۱ و ۶۰: ۲۹-۳۱.
- ۱۰- یوسفی مقدم، شقایق و ذکایی، محمدسعید، (۱۳۹۶)، «بازنمایی مناسبات نسلی از منظر ادبیات داستانی پیش و پس از انقلاب اسلامی»، مجله تحقیقات فرهنگی ایران، دوره ۱۰، شماره ۳۹: ۵۱-۷۸.

منابع لاتین

- 1- Giddens Gohn, (1994), Living in a Post-traditional Society, in Beck, Giddens and Lash, Reflexive Modernization: Politics, Tradition and Aesthetics in the Modern Social, Cambridge, England: Polity.